

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

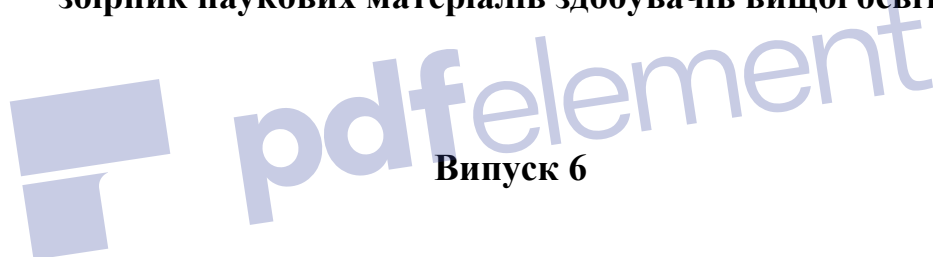
Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

У психології визначено етапи розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку:

- освоєння здатності просто механічно заміщати у грі одні предмети іншими, надаючи предметам-замінникам не властиві їм за природою, але зумовлені правилами гри нові функції;

- з'являється вміння заміщати предмети їх образами та частково відпадає необхідність практичної дії з ними [5].

Опанування вищими формами образного мислення є результатом розумового розвитку дошкільного віку, що призводить дитину до порога логічного мислення.

Висновки. Отже, мислення – це процес пізнавальної діяльності індивіда, що характеризується узагальненим і опосередкованим відображенням дійсності. Таким чином, мислення забезпечує пізнавальні аспекти діяльності. Також зроблено висновок, що наочно-образне мислення – це вид розумового процесу, який здійснюється безпосередньо при сприйманні навколишньої дійсності, що здійснюється з реальними предметами. Оволодіння вищими формами образного мислення є результатом розумового розвитку дошкільного віку, що призводить дитину до основ логічного мислення. Перспективу нашого дослідження складає роль ігрової діяльності у розвитку наочно-образного мислення дітей дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Бродська В. Й., Патрик І. П., Яблонко В. Я. Тлумачний словник психологічних термінів в українській мові : словник. 2-ге вид. Київ : ВД «Професіонал», 2005. 224 с.
2. Варій М. Й. Загальна психологія : підруч. для студ. психол. і педаг. спец-ів. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр учб. літ., 2007. 968 с.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2012. 424 с.
4. Кулачківська С. Є., Ладивір С. О., Пироженко Т. О. Психічний розвиток дитини дошкільника : навч. посіб. для педагог., психол., вихов. дит. дошк. закладів, студ. сер і вищ. пед. закладів, батьків. Київ : «Світлич», 2014. 75 с.
5. Максименко Д. Розвиток розумової діяльності дітей дошкільного віку. Київ : Центр навч. літ., 2020. 192 с.
6. Пізнавальний розвиток дошкільників / уклад. Н. І. Дикань, К. С. Мельниченко, О. А. Шевцова. Харків : вид. група «Основа», 2011. 319 с.

УДК 159.9 : 316.614.5-053.6

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

Волошина Оксана, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 053 «Психологія», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Кулакова Л.М., кандидат психологічних наук, доцент

Постановка проблеми. Сім'я є найважливішим осередком суспільства, модель конкретного історичного періоду, яка відображає духовні та моральні суперечності його розвитку. Сім'я відображає у своєму переплетенні різноманітні суспільні відносини, такі як: духовно-ідеологічні, економічні, психологічні, політичні, правові, моральні, естетичні. Сім'я акумулює в собі суспільні процеси, завдяки їй зберігаються, накопичуються, передаються новим поколінням духовна культура, стандарти соціальної поведінки, трудові навички. Значущість сім'ї та її суспільна цінність зумовлюється тим, що відбувається відтворення безпосереднього життя, виховання дітей, формування їх духовності, індивідуальної свідомості. В сім'ї, як в найважливішому елементі соціального мікросередовища, також здійснюється формування характеру людини, її ідейних, моральних та культурних цінностей.

Проблема сім'ї була предметом вивчення психологів, соціологів, педагогів. Певний внесок в її розробку здійснили такі науковці, як Т. Андрєєва, К. Вітек, І. Гребенніков, І. Дубровіна, О. Кляпець, С. Ковальов, М. Обозов, Г. Оніщенко, А. Прихожан, В. Постовий, В. Сатір та ін.

Питаннями формування готовності до створення сім'ї, підготовки до шлюбу займалися І. Волга, Т. Говорун, І. Голод, В. Горелик, А. Денисенко, В. Захарієнко, О. Кізь, З. Кисарчук, Г. Кошонько, С. Лапченко, Т. Носакова, В. Сисенко, О. Гарновська, П. Решетов, та ін. Дослідження чинників готовності молоді до створення сім'ї здійснювалося в роботах І. Дубровіної, О. Кляпець, Я. Коломінського, С. Ковальова, Ф. Кочкарової, Б. Круглова, Т. Ларіної, Т. Левицької, М. Обозова, В. Тюріної, О. Чебикіна, Э. Эйдемільера. Окремі аспекти підготовки молоді до сімейного життя знайшли відображення в працях В. Каган, В. Колбановського, Л. Слинко (теоретичні основи статевого виховання), А. Говорун, Г. Дейнеги, Д. Колесова (статеве виховання в сім'ї), Л. Верба, З. Зайцевої, Р. Лемемхової, І. Трухіна (моральні аспекти підготовки учнів до сімейного життя), В. Бизової, М. Феоктистова (індивідуальний підхід до підготовки майбутнього сім'янина). Проте на сьогоднішній день у науковій літературі недостатньо розробленою залишається проблема психологічних умов готовності молодих людей до створення сім'ї.

Науковцями зауважується на тому, що низький рівень психологічної готовності молоді до створення сім'ї є причиною створення нестабільних шлюбів, прийняття помилкових рішень. В свою чергу це негативно позначається на поведінці та діяльності молодих людей, їх душевному благополуччі.

З огляду на актуальність зазначеної проблеми особливої уваги набуває психологічна готовність молоді до створення сім'ї.

Тому метою дослідження є аналіз психологічної готовності молоді до створення сім'ї.

Виклад основного матеріалу дослідження. Готовність молоді до створення сім'ї є динамічною категорією, що залежить від багатьох факторів, які визначаються сучасним станом суспільного життя.

Науковцями було визначено, що для молодих людей сім'я становить важливу життєву цінність. Проте уявлення молоді про сім'ю досить варіативні та передусім пов'язані з психологічними особливостями шлюбно-сімейних відносин, а не з соціально-побутовими аспектами. При цьому на систему сімейних цінностей молоді, узгодженість домагань та рольових очікувань впливає також тип гендерної ідентичності.

Сучасний етап розвитку суспільства, як зазначають Л. Крижановська та О. Скориана-Погребна, характеризується перетворенням сприйняття молоддю сім'ї як соціального інституту, що пов'язано зі значною кількістю несприятливих явищ таких як, недостатній рівень мотивації створення сім'ї, зміни сприйняття сімейних цінностей, формування неповних сімей, відмова від народження дітей, пріоритет матеріальних цінностей над моральними, асоціальність взаємовідносин в родині, перекладання виховних функцій на заклади освіти. Рівень психологічної готовності молоді до шлюбу є визначальним для характеру майбутніх сімейних стосунків: чи будуть вони деструктивними чи конструктивними. При не сформованості такої готовності значно ускладнюється перехід від емоційного характеру стосунків між партнерами до регламентованих обов'язкових стосунків [2, с.109].

Результати досліджень І. Сушицької вказують на недостатній рівень готовності сучасної молоді до створення сім'ї, до виконання подружніх та батьківських обов'язків, що в подальшому є причиною численних сімейних конфліктів, зростання кількості дисфункціональних сімей, руйнування шлюбу [5, с.289]. Так, наприклад, причиною домашніх сварок за результатами опитування молодих сімей «Молода сім'я в Україні» вказали неузгодженість сімейних ролей 28% жінок та 25% чоловіків. Низький рівень знань про правові основи шлюбу, недостатня продуманість та зваженість сучасних

шлюбів серед молодих людей дається взнаки на великий відсоток розлучень, що негативно впливає на виховання та долю дітей.

Загалом в Україні спостерігається низька готовність до створення сім'ї серед молоді, що в наслідку призводить до зростання розлучень та малодітності. Як свідчать дані статистики, на перші п'ять років шлюбу припадає дві третини розлучень, що спричиняється багатьма факторами, насамперед такими, як завищені очікування від шлюбу, особистісна незрілість подружжя, низька комунікативна компетентність та ін.

Як зауважує Т. Левицька в дослідженні розвитку психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї, готовність молоді до сімейного життя – це складне психологічне утворення, яке залежить від багатьох суб'єктивних та об'єктивних чинників. Серед них суб'єктивними чинниками науковця на основні аналізу емпіричних даних виділяє вік, який є сприятливим для створення сім'ї й народження дітей, характер, темперамент, мотиви вступу в шлюб, соціальна зрілість. Об'єктивними ж чинниками слід вважати вплив суспільної думки (приклад друзів, страх залишитися «старою дівою» та ін.), широкі можливості вибору супутника життя в період навчання у закладі вищої освіти, бажання батьків знайти вигідну кандидатуру для шлюбу своїх дітей та ін. [3, с. 10].

Згідно з результатами дослідження особливостей готовності молоді до шлюбно-сімейних відносин, здійсненого Л. Крижановською та О. Скориною-Погребною, 57% з опитаних молодих пар, які прийняли рішення вступити в шлюб, психологічно виявилися цілком готовими, а 43% виявили середній рівень готовності до сімейного життя. При цьому більш психологічно готовими були жінки. Серед психологічних чинників, що впливають на таку готовність, було виокремлено емоційний стан молоді, який характеризувався погіршеним, що пов'язувалося респондентами із незадовільним матеріальним станом, відсутністю власного житла, дошлюбною вагітністю, непорозуміннями з батьками, неприйняттям партнера друзями та рідними, нерозумінням мотивів вчинків партнера, недостатнім усвідомленням власної мотивації щодо своїх дій [2, с.110].

Підготовка до створення сім'ї, шлюбу, сімейного життя завжди була одним із головних завдань молоді. Однак виявлені дослідниками особливості їх сімейно-шлюбних уявлень свідчать про часті нереалістичні, неправильні погляди на деякі питання, значні прогалини в знаннях про сім'ю та шлюб, які позначаються ставленні до інституту сім'ї, що потрібно враховувати при цілеспрямованій підготовці молоді до сімейного життя.

Зокрема, на чому зауважують Т. Дучимінська, Л. Магдисюк, М. Мушкевич, Р. Федоренко, вузькість уявлень характерна для таких аспектів шлюбно-сімейних уявлень молоді, як якості ідеальної жінки та ідеального чоловіка, жіночність, мужність, гендерна ідентичність, характеристика та розподіл сімейних ролей між дружиною та чоловіком. Особливо неповними є розуміння молоддю функцій та особливостей організації сімейного життя [4, с. 25].

На думку С. Костюк та В. Митрюк, рівень готовності до сімейного життя визначає в подальшому не лише стабільність, але й тривалість існування шлюбу. Недостатня психологічна підготовленість молоді до створення сім'ї характеризується також зменшенням кількості зареєстрованих шлюбів, поширенням консенсуальних шлюбів, відкладенням шлюбу до «кращих часів» [1, с. 53]. Згідно емпіричних даних, отриманих науковцями при вивченні специфіки підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя, рівень поваги між майбутніми подружжями як показник того, наскільки партнери сприймають особистість один одного, розділяють їх світогляд, інтереси знаходиться на достатньому рівні. При цьому спостерігається нижчий рівень розуміння як знання індивідуальних особливостей партнера, його суб'єктивного відчуття, наявність картини його особистості. Найнижчим було зафіксовано показник емоційного тяжіння, що свідчить про негативну тенденцію в спілкуванні та відчутті один одного. Щодо ціннісних орієнтацій молоді, які є одним із головних чинників у психологічній готовності до створення сім'ї, дослідники зазначають, що найбільш вираженими є цінності любові,

відпочинку, спілкування, здоров'я, поваги та милосердя. Такі ціннісні орієнтації в свою чергу впливають на формування установок в подружній парі, які характеризуються високими показниками установок на сексуальну сферу, поважливе ставлення до партнера, налагодження з ним ефективних стосунків, на виховання дітей, а також на кохання [1, с. 54].

На думку дослідників (С. Костюк, В. Митрюк, Л. Крижановська, О. Скорини-Погребна) на сьогоднішній день актуальною проблемою є підготовка молоді до створення сім'ї, до шлюбу та сімейного життя, яка передбачає:

- формування психологічної компетентності стосовно особливостей взаємин у сім'ї; розгляд етапів розвитку сумісності подружжя, умов гармонізації сімейних відносин;
- навчання раціональному веденню господарства, ефективної організації бюджету сім'ї;
- підвищення відповідальності молоді в партнерських стосунках, а також стосовно майбутнього батьківства;
- формування здорового способу життя через роз'яснення залежності сексуальності, можливості батьківства від наявності шкідливих звичок;
- ознайомлення з особливостями сімейного психологічного клімату, його морального аспекту;
- навчання контролю, регулюванню та корекції своєї поведінки, рис характеру, розвиток комунікативних навичок та вмінь; розвиток емпатії, емоційного інтелекту, рефлексивності, адаптивності;
- формування спрямованості на партнера, прагнення та вміння розуміти його зовнішні прояви та внутрішні стани й переживання; розвиток вміння психологічної підтримки, вміння усвідомлювати психологічні відмінності між жінкою та чоловіком та враховувати їх в процесі спілкування [1; 2].

З огляду на виявлені особливості проблеми готовності молоді до шлюбу слід спрямовувати особливу увагу на розвиток таких психологічних умов готовності, як підвищення відповідальності у шлюбно-сімейних стосунках, в тому числі з питань батьківства, формування психологічної компетентності щодо особливостей взаємин у сім'ї, висвітлення питань, ефективної організації бюджету сім'ї, раціонального ведення господарства.

Експериментальне дослідження психологічних чинників готовності молоді до створення на констатувальному етапі експерименту мало на меті з'ясування рівнів когнітивного (рівень обізнаності молоді щодо значущості в сімейному житті основних її функцій, розподіл ролей між чоловіком та дружиною при виконанні таких функцій), мотиваційного (структура мотивів створення шлюбу та рівні вираженості різних мотивів), ціннісного (мотиваційно-ціннісну структуру особистості, рівень вираженості основних життєвих цінностей людини) та поведінково-комунікативного (тип взаємодії з оточуючими в малих групах, міру оволодіння прийомами безконфліктної взаємодії) компонентів такої готовності. Методами дослідження було визначено: методика «Рольові очікування і домагання у шлюбі (РОД)» О. Волкової, Г. Трапезнікової, авторська анкети «Мотиви створення шлюбу» (А. Чхайдзе), методика «Морфологічний тест життєвих цінностей» (МТЖЦ) В. Сопова, Л. Карпушина, методика «Тест міжособистісних відносин» Т. Лірі.

Аналіз результатів сформованості когнітивного компоненту психологічної готовності до створення сім'ї встановив, що в структурі сімейних функцій респонденти виділяють насамперед емоційно-психотерапевтичну, функцію особистісної ідентифікації з шлюбним партнером та зовнішню привабливість партнера. З найменшим значенням серед сімейних функцій досліджуваними було визначено значущість сексуальних стосунків у шлюбі, значущість побутової організації сім'ї, значущість батьківства.

В структурі мотивів створення сім'ї серед досліджуваних переважали духовні мотиви (взаємна любов, потреби у взаєморозумінні, підтримці, захисті, дружба, повага, спільність інтересів та ін.), проте одночасно недооцінювалися соціально-культурні (бажання мати статус одруженої людини, стати незалежним від батьків, бажання відчувати впевненість у завтрашньому дні та ін.) та економічні мотиви (матеріальна забезпеченість партнера, можливість допомоги зі сторони батьків та ін.).

Сформованість ціннісного компоненту характеризувалася розподілом життєвих цінностей за значимістю: духовне задоволення, розвиток себе, збереження індивідуальності, соціальні контакти, матеріальне становище, власний престиж, креативність. При цьому в структурі життєво важливих сфер сімейне займало четверте місце після професійного життя, навчання та освіти, захоплень. Розподіл значущості життєвих цінностей в сфері сімейного життя відзначався важливістю для досліджуваних насамперед духовного задоволення в сім'ї, збереження індивідуальності, матеріального забезпечення, розвитку себе.

Результати аналізу дослідження сформованості поведінково-комунікативного компоненту психологічної готовності до створення сім'ї виявили високий рівень авторитарного, альтруїстичного та доброзичливого типу ставлення до оточуючих, а також середній рівень знань, вмінь та здатності за самооцінкою компетентності безконфліктної взаємодії. Отримані результати засвідчили необхідність розробки та впровадження програми формування психологічної готовності молоді до створення сім'ї.

Програма формування психологічної готовності молоді до створення сім'ї розроблялася та впроваджувалася у вигляді соціально-психологічного тренінгу під час формувального експерименту. Завданнями тренінгу було визначено: підвищити рівень обізнаності молоді про значущість в сімейному житті основних функцій сім'ї, про розподіл ролей між чоловіком та дружиною при виконанні таких функцій; скоригувати структуру мотивів створення шлюбу; актуалізувати ціннісну структуру особистості в контексті значущості сфери сімейного життя; підвищити рівень адаптивної поведінки у взаємодії з оточуючими; ознайомити з прийомами безконфліктної взаємодії; сприяти розвитку психологічної зрілості, самооцінки, інших особистісних характеристик. Методами, що були призначені для забезпечення ефективності виконання поставлених завдань та досягнення мети програми було визначено такі, як: бесіда, обговорення, групова дискусія, мозковий штурм, творчі завдання, рольові ігри, вправи для релаксації, арт-терапевтичні та інші види вправ.

Тренінг складався із двох блоків занять. Перший блок орієнтувався на розвиток в учасників усвідомлення себе в системі сімейних взаємовідносин. Вправи спрямовувалися на формування системи знань про функції сім'ї, сімейні ролі, розвиток навичок, вмінь та здібностей, які є необхідними у сімейному житті, вивчення психологічних основ готовності до створення сім'ї, спілкування, поведінки в родині. Другий блок присвячувався визначенню своєї ідентичності, усвідомленню власних особистісних особливостей, формуванню ефективних міжособистісних відносин, розвитку самооцінки, самосприйняття, оптимізації міжособистісного спілкування. Вправи даного блоку спрямовувалися на те, щоб розвивати психологічні можливості особистості, комунікативні та соціально-перцептивні здібності, навчити використовувати безконфліктні способи спілкування з протилежною статтю, аналізувати помилки в спілкуванні.

На контрольному етапі експерименту здійснювалася перевірка ефективності впровадженої програми за допомогою розробленого під час констатувального експерименту діагностичного інструментарію. Було з'ясовано, що в експериментальній групі відстежується позитивна динаміка всіх показників, які розкривали зміст когнітивного, мотиваційного, ціннісного та поведінково-комунікативного компонентів психологічної готовності молоді до створення сім'ї.

Висновки. Проблема психологічної готовності сучасної молоді до створення сім'ї характеризується перетворенням сприйняття молоддю сім'ї як соціального інституту, що

пов'язано зі значною кількістю несприятливих явищ таких як, недостатній рівень мотивації створення сім'ї, зміни сприйняття сімейних цінностей, формування неповних сімей, відмова від народження дітей, пріоритет матеріальних цінностей над моральними, асоціальність взаємовідносин в родині, перекладання виховних функцій на заклади освіти. Саме тому формування психологічної готовності молодих людей до створення шлюбу через вплив на психологічні умови такої готовності є актуальною та потребує активного впливу.

Список використаної літератури

1. Костюк С. Й., Митрюк В. Ю. Специфіка підготовки молоді до шлюбу та сімейного життя. *Вісник Національного університету оборони України*. 2018. №1 (49). С. 50-59.
2. Крижановська Л. Г., Скориніна-Погребна О. В. Особливості емоційної готовності молоді до шлюбно-сімейних відносин. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2016. Вип. 20. С. 109-117.
3. Левицька Т. Л. Розвиток психологічної готовності студентської молоді до створення сім'ї : автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.09. Національна академія державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2009. 20 с.
4. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молодої сім'ї [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 235 с.
5. Сушицька І. М. Трансформація функцій сім'ї в сучасному соціокультурному просторі. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2013. Вип. 31. С. 288-235.

УДК 159.923:378.091.26

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ САМООЦІНКИ НА РІВЕНЬ НАВЧАЛЬНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

Гаврилюк Олена, здобувач ОС «бакалавр»
спеціальності 053 «Психологія», IV курс, РДГУ
Науковий керівник: Дзеджера О.В., старший викладач

Постановка проблеми. На сьогоднішній день надзвичайно важливо для студентів адекватно сприймати зміни у суспільному житті, проявляти вимогливість до себе та до своєї діяльності. Фундаментальне значення для вирішення цих завдань має таке утворення особистості як самооцінка. У процесі навчання вона розглядається як метод підвищення навчально-пізнавальної діяльності й контролю, що передбачає критичне ставлення до своїх можливостей та об'єктивне оцінювання досягнутих успіхів. Самооцінка має значний вплив на мотивацію до навчання у закладі вищої освіти, сприймання свого успіху та неуспіху в навчально-професійній діяльності, визначення життєвих позицій.

Самооцінка відіграє одну з найважливіших ролей під час навчання студентів у ВНЗ і має надзвичайно великий вплив на навчальну успішність студентів та їх загальну навчальну мотивацію і становлення їх як майбутніх фахівців.

Мета – дослідження особливості психологічного впливу самооцінки на рівень навчальної успішності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Самооцінка, як зазначає М. Боришевський, – це складне особистісне утворення, яке відноситься до основних властивостей особистості, це елемент свідомості, який характеризується оцінками самого себе як особистості, своїх здібностей та навичок, власних вчинків та етичних якостей [2].